

VI. ROČNÍK STUDENTSKÉ VĚDECKÉ A ODBORNÉ ČINNOSTI (SVOČ) NA PF UK

AUTOR SOUTĚŽNÍ PRÁCE: Bc. Alena Sojková

NÁZEV SOUTĚŽNÍ PRÁCE: Britské manželky československých letců z pohledu československých a britských úřadů – vybrané otázky

OBOR: Právní dějiny

POSUDEK VYPRACOVAL: JUDr. Jiří Šouša jr., PhD.

---

1. Hodnocení tématu z hlediska jeho aktuálnosti, praktické použitelnosti a teoretického významu

3/3

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Práce, kterou vypracovala kol. Sojková pro VI. ročník Studentské vědecké a odborné činnosti se věnuje vybraným otázkám právního postavení britských manželek československých letců. Podle názvu práce se zejména má jednat o pohled české i britské aplikační praxe (konkrétně správních úřadů). Přestože náplň práce (s výjimkou některých částí práce o problematice sňatku a o sledování žen vojenskou rozvědkou) spočívá ve skutečnosti poněkud jinde a soustředí se na normativní rámec věci, jedná se beze sporu o téma doplňující vědou, publicistikou a především beletrií velmi vytěžované (a snad již z většiny i vytěžené) látky československých letců a leteckého personálu sloužících za 2. světové války ve Velké Británii. Ačkoliv praktická využitelnost může být vnímána jako problematická (snad by mohlo jít o námět pro zařazení do některého z pořadů popularizujících vojenskou historii), bezesporu se jedná o záslušnou snahu upozornit na rodinné příslušnice, tedy na ty, které zajišťovaly pilotům zázemí a jistotu v nejistých dobách válečných a z tohoto hlediska vyplňující přetrvávající mezeru v zkoumání této problematiky a patřící z jistého úhlu pohledu proto do dějin dobové každodennosti. Z tohoto pohledu je podle mě předmět práce naprosto aktuální a dokazuje, že není potřeba čekat na významná výročí (např. 70 let od konce války, které budeme slavit přes příští rok), aby bylo možné se potenciálními tématy vážně zabývat průběžně.

2. Hodnocení pojetí práce (systematika, logická stavba, použité metody, prameny)

3/5

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Systematika soutěžní práce je řádná. Začíná úvodem, v němž se poměrně obsírně představují důvody, jež studentku tématu přivedly a též cíle, jež si kol. Sojková při zpracovávání matérie vytyčila. Je zde také vysvětlen základní pojem, jež se v práci vyskytuje – pojem československý letec (resp. českoslovenští letci). Oproti běžným standardům vědecké práce však v úvodu chybí rozbor základních zdrojů, z nichž autorka čerpala a rovněž metod, které byly uplatněny. Následuje vlastní korpus práce, zahrnující uvedení do problematiky vzniku vztahů mezi českými letci a cizinkami, dále otázka státního občanství z pohledu českého a právního řádu Spojeného království (úsek práce je poněkud nevhodně autorkou nazván jako česká situace a britská situace) a poté kapitola sňatek a rozvod. Konečně je matérie uzavřena pasáží o britských ženách, jejich manželích a vojenské kontrarozvědce, zahrnující různorodé informace, od zájmu vojenské kontrarozvědky, přes společenské kluby, v nichž piloti a jejich manželky byli sdruženi, až po statistiku četnosti a způsobů jejich útěků do zahraničí.

Závěr není závěrem ve vlastním slova smyslu, tj. hodnotovými stanovisky autorky, ale sylabickým shrnutím obsahu. Práce tedy má logickou stavbu, ovšem není zcela jasné, proč se kol. Sojková např. zabývala vznikem a zánikem manželství, nikoliv však již specifiky změn např. v právech a povinnostech manželů (např. přijetí zákonů č. 265 a 266/1949 Sb. zrovnoprávňující ženy s muži jistě znamenalo obrovský pozitivní zlom v postavení manželky oproti v té době platnému britskému právu, s nímž byly cizinky sžité), neboť volba vybraných námětů jednotlivých

kapitol není studentkou příliš zdůvodněna. Vzhledem k tomu, že větší část textu o sňatku a rozvodu je přepisem či popisem obecně závazných normativních aktů, není ani zcela naplněn záměr díla, tj. sledovat pohled úřadů a čtenář by očekával spíše důraz na odlišnosti v právu a právním postavení oproti běžnému, notoricky známému stavu. Opominut je např. cíl sledovat kontakty českých a britských úřadů ohledně těchto žen či perzekuce britských manželek po roce 1948. Možná mohla kolegyně spíše zvolit kombinaci pasáže teoretické a propojit ji s příkladovou studií, která by sledovala konkrétní osobnost a proměny jejího právního postavení v konkrétních situacích, kdy by bylo možné čerpat z evidence obyvatelstva, sčítání lidu, dostat se až k pozůstalostnímu spisu nebo právě komunikace českých a britských úřadů ohledně ní. Takový přístup by si samozřejmě ovšem vyžádal mnohem náročnější fázi rešerší. Třeba by se zjistilo, že svazky STB o britských manželkách pilotů, jejichž skartace lituje, v řadě případů obsahovaly informace dostupné v jiných archivních fondech. Navíc se přínosnost těchto svazků ukázala z hlediska vědeckého ve více případech jako poměrně diskutabilní.

Z hlediska použitých zdrojů je třeba pochválit autorku, že využila všechny nejvýznamnější archivní fondy (snad jen u Vojenského ústředního archivu by se slušelo uvést ještě Vojenský historický archiv jako organizační součást, kde se nacházejí kol. Sojkovou získané informace). U použité literatury převažuje literatura memoárová, s níž je vždy potřeba pracovat opatrně a pokud možno údaje v ní ověřovat z více zdrojů. Vzhledem k rozsahu pasáží textu týkajících se otázky státního občanství a vzniku a zániku manželství (mj. zákona č. 320/1919 Sb. z. a n.) bych též doporučil doplnit do literatury odborné monografie či stati k těmto tématům a u otázek, kde byl převzat Komentář Roučka a Sedláčka vzhledem k podmíněnosti jejich komentářů příslušností obou autorů k normativní právní škole srovnat tyto s alternativními právními názory. Např. jako zdroje lze uvést *Verner, Vladimír: Státní občanství a domovské právo v Republice Československé z roku 1947*, *Žlábek, Josef: Státní občanství a domovské právo v republice Československé*, z novějších brněnskou diplomovou práci Kubešové, Heleny: *Historie a současný pohled na problematiku nabývání a pozbývání státního občanství z roku 1996* nebo *Veselá, Renata: Vznik Československé republiky a novelizace rodinného práva*, in: *Acta universitatis Brunensis Iuridica*, Nr. 337, Brno:MU, 2008, s. 533 – 541. U státního občanství i domovského práva by bylo vhodné než komentář přímo citovat i předpis.

Použitou metodou je primárně (místy analytická) deskripce. Statistika sdělující, kolik manželství bylo kdy uzavřeno anebo kolik britských manželek odešlo zpět, je spíše otázkou sociologického, než právněhistorického zájmu.

Nedostatkem, který s ohledem na požadavky letošního ročníku SVOČ musím kol. Sojkové (ač nerad) vytknout, je nikoliv nepatrné (o více než 25%) překročení povoleného rámce rozsahu práce. Občas nezbytnou součástí dovednosti psaní odborných textů je bohužel i schopnost badatelky/badatele dodržet požadované limity. V této souvislosti šlo snad např. zkrátit pasáž o organizaci a struktuře čs. leteckých jednotek.

3. Hodnocení formální stránky práce (jazyková úroveň, přehlednost, grafická úprava a technické zvládnutí textu)

2/4

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Z formálního hlediska je text zvládnutý technicky slušně a grafická úprava je přiměřená. Snad jen umístění čestného prohlášení by v souladu s uzancí mělo být v dolní třetině stránky, za číslicemi, kategorizujícími kapitolu či subkapitolu musí být tečka a v rámci pasáže o zdrojích (Prameny a literatura, s. 37 – 38) by bylo vhodné být zařadit i nejdůležitější právní předpisy, s nimiž autorka pracovala. Formální chybou je taktéž neprávnická (pro obecné historiky a politology typická citace) právních předpisů v poznámkách pod čarou (viz např. pozn. 25 a 16 na s. 11, 18 na s. 12, pozn. 29 na s. 17, pozn. 46 na s. 21 apod.).

Co však zásadním způsobem snižuje kvalitu práce, je její jazyková úroveň, která snad mohla být způsobena spěchem při dokončování, ale ve vysokoškolské práci aspirující alespoň na určitou

úroveň solidnosti, by se neměla v takovém rozsahu vyskytovat. Například se příliš často nalézá v textu ukazovací zájmeno – „...měla *tu* odvalu...“ (s. 4). Typickou chybou je velké písmeno po tečce, např. u názvů perutí (s. 6, 7), u kalendářních dat (s. 6 – 25. *Října*, s.7 – 13. *Května*, s. 8 - 15. *Února*, s. 22 – 1. *Ledna*), v citacích u stránek (pozn. 1 a 2, pozn. 49), u názvů (např. s. 7 *Dekret prezidenta republiky*, tamtéž *Dohoda*). Za největší gramatickou vadu však považuji periodicky se vyskytující neshodu podmětu s přísudkem. Kupř. „*ženy se provdali*“ (s. 10, totéž s. 12), (*oni spatřovali na ministerstvu* (s. 17), *smírčí pokusy se neodehrávali* (s. 23), *trestní oznámení uloženy* (s. 35 pozn. 80). Dále dochází v textu občas ke střídání přítomného a minulého času (s. 12, 13).

4. Hodnocení obsahové (věcné připomínky k textu, konfrontace s jinými možnými názory, celkové zvládnutí tématu, zhodnocení závěrů práce, do jaké míry mohou být předmětem diskuse při ústním kole)

7/8

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Věcných poznámek k textu není mnoho. Komplexně lze kol. Sojkové vytknout jednak jistou míru patosu, hovorovosti či naopak familiárnosti, jež se vyskytuje na několika místech práce a řadí tyto pasáže spíše mezi texty žurnalistické než čistě odborné. Typickým příkladem prvního druhu je na s. 4 obsažené slovní spojení, jež se snaží zapůsobit na city čtenáře a současně je výrazem hluboké imprese autorky: „...vrátil se domů, do Československa, za které bojoval, to se mu odvděčilo tím, že po převratu roku 1948 byl...zatčen a odsouzen...“, druhý najdeme na s. 32, kde se píše, že *byli* (letci) *vyhozeni*, ačkoliv juridicky přesnější by bylo uvést, zda byli penzionováni nebo snad propuštěni ze služby. Jedná se přitom o různé formy zániku služebního poměru v ozbrojených silách (propuštěný ztrácel nárok na penzionování apod.). Třetí případ nevhodné formulace se odráží v používání zdvojnásobných křestních jmen manželek letců jako např. *Trudie* (s. 4). Nelze si u těchto tří elementů nezpomenout na Nietzscheho citát z *Liesmannovy Teorie nevzdělanosti* (s. 45): „*Nevyžadujete-li od sebe, aby ve vás určitá slova a obraty žurnalistických zvyklostí vzbudila fyzický odpor, vzdejte se snahy o vzdělání...*“

Na více místech nemá autorka jednoznačně definovatelný zdroj – bez uvedení zdroje např. na s. 6 popisuje kol. Sojková, jak se dostali českoslovenští letci do Velké Británie, na s. 10 uvádí § 5 zákonného článku L/1879, ačkoliv se lze důvodně domnívat, že tento předpis přímo nečetla. Obdobně je tomu u rozsudku Krajského soudu Praha 250 K 137/51 (s. 28).

U Jana Masaryka a lorda Halifaxe by bylo vhodné uvést jejich státní funkce (s. 6). U dohody o čs. branné moci by asi neškodila drobná teoretická vysvětlivka, proč musela být dohoda republikována dekretem prezidenta – totiž protože v té době platil dualismus vnitrostátního a mezinárodního práva.

Na straně 7 konstatuje kol. Sojková, že ženy vykonávaly za války „*práce, kde se mužů nedostávalo a mohly na ní stačit ženy*“ (gramatickou chybu na ní místo správného na ní ponechávám, neboť jde o citaci – pozn. J.Š.). V tomto případě nejde zde sice o chybu, ale spíše o nevhodné vyjádření. I kdyby to byla pravda, je třeba si uvědomit, že podobná sdělení by byla na univerzitách na západ od našich hranic považována za sexistická a nepřijatelná pro odborný text.

Na s. 14 se hovoří o zemském úřadu, ale ty fungovaly jen do roku 1948, pak na základě ústavy a zákona č. 280/1948 Sb. jejich kompetenci převzal v tomto ohledu KNV. Na s. 19 lze ohledně povolených forem sňatků dle náboženských vyznání doplnit, že v Irsku již bylo možné uzavřít katolický sňatek dříve, stejně jako ve Skotsku podle ritu skotské církve (tj. kalvínské). V 19. století pak byly možné další náboženské denominace a tím i sňatky. Na s. 21, když kol. Sojková popisuje zákon č. 199/1946 Sb. je na místě upozornit, že se manželek letců mohl týkat až po novele č. 64/1949 Sb., protože do té doby místo manžel-cizinec bylo v textu muž-cizinec. Na s. 24 – 25 uvádí kolegyně 9 rozvodových důvodů, ale ty platily jen do roku 1949. U kapitoly o vojenské rozvedce by snad alespoň za zmínku v poznámce (např. na s. 30) stála úloha B. Reicina v tažení proti pilotům a jejich rodinným příslušníkům. Obdobně dovysvětlit by bylo vhodné na s. 32, proč

se musely manželky ještě před platností nového britského zákona zříkat svého britského státního občanství, když jim zaniklo automaticky ex lege (viz s. 10 práce).

5. Stručně celkové hodnocení práce a celkový počet bodů¹

15/20

Závěrečný komentář:

Autorka přistoupila k práci se značným osobním zaujetím, jež je patrné z některých pasáží. Jednoznačně ukázala vlohy pro vhodnou volbu poutavého tématu, získání poznatků z přiměřených zdrojů i schopnost vlastního psaní. Práce by si však přeci jen zasloužila větší koncepční ujasnění, tvůrčí analýzu, udržení úrovně odborného jazyka a především gramatické a stylistické úrovně požadované od odborných pracích.

Otázky k ústní obhajobě:

1. Rozdíl v právním postavení britské manželky a českého manžela ve Spojeném království a v Československu. Byly rozdíly v právech a povinnostech? Existovala výhoda domácího hřiště?
2. Postoj státních orgánů k britským manželkám čs. západních letců po „Vítězném Únoru“ – šikana, perzekuce či indiference?

V Praze, dne 06.06.2013.

.....
JUDr. Jiří Šouša, PhD. v.r.

¹ Celkový počet bodů je součtem bodů udělených v předchozích čtyřech kategoriích.